

NICAS LĪGUMS UN KONVENTS PAR EIROPAS NĀKOTNI

Nicas līgums tikai daļēji sagatavoja Eiropas Savienību svarīgajām paplašināšanās kārtām 2004. gadā un 2007. gadā austrumu un dienvidu virzienā. Reaģējot uz Lākenes deklarācijā uzdotajiem jautājumiem, Konvents par Eiropas nākotni centās izstrādāt Līgumu par Konstitūciju Eiropai kā jaunu Eiropas Savienības tiesisko pamatu. Šis līgums netika ratificēts tādēļ, ka divās dalībvalstīs iedzīvotāji referendumos nobalsoja pret tā pieņemšanu.

NICAS LĪGUMS

Nicas līgumu parakstīja 2001. gada 26. februārī, un tas stājās spēkā 2003. gada 1. februārī.

A. Mērķi

Eiropadomes 1999. gada Helsinku sanāksmes secinājumos bija noteikts, ka ES līdz 2002. gada beigām varēs uzņemt jauno dalībvalstu statusā tās pieteikuma iesniedzējas valstis, kuras ir gatavas pievienoties. Tā kā tikai divās pieteikuma iesniedzējās valstīs iedzīvotāju skaits bija lielāks nekā jau esošo dalībvalstu vidējais iedzīvotāju skaits, bija paredzams, ka ievērojami palielināsies to valstu politiskā ietekme, kurās ir mazs iedzīvotāju skaits. Tādējādi ar [Nicas līgumu](#) tika paredzēts padarīt ES iestādes efektīvākas un leģitīmākas un sagatavot ES nākamajai lielajai paplašināšanās kārtai.

B. Konteksts

Māstrihtas un Amsterdamas starpvaldību konferences (SVK) pievērsās vairākiem institucionāliem jautājumiem, kuri netika veiksmīgi atrisināti ("Amsterdamas pārpalikumi"). Starp tiem bija jautājumi par Komisijas lielumu un sastāvu, balsu sadalījumu Padomē un kvalificēta balsu vairākuma balsojuma paplašināšanu. Pamatojoties uz Somijas prezidentūras ziņojumu, Helsinku Eiropadomē 1999. gada beigās tika nolemts, ka jāorganizē SVK, lai atrisinātu jautājumus saistībā ar "Amsterdamas pārpalikumiem" un veiktu visas citas izmaiņas, kas vajadzīgas, gatavojoties nākamajai paplašināšanās kārtai.

C. Saturs

SVK tika atklāta 2000. gada 14. februārī un beidza darbu Nicā 2000. gada 10. decembrī. SVK tika panākta vienošanās par iepriekš minētajiem institucionālajiem jautājumiem un vairākiem citiem punktiem, proti, jaunu vietu sadalījumu Eiropas Parlamentā, ciešākas sadarbības lielāku elastīgumu, pamattiesību un vērtību uzraudzību Eiropas Savienībā un Savienības tiesu sistēmas stiprināšanu.

1. Balsu sadalījums Padomē

Kopumā izvērtējot balsošanas sistēmu Padomē, Komisijas sastāvu un zināmā mērā vietu sadalījumu Eiropas Parlamentā, SVK konstatēja, ka galvenais uzdevums būs mainīt dalībvalstu salīdzinošo īpatsvaru – šis jautājums nebija skatīts vēl nevienā citā SVK kopš Romas līguma.

Kvalificēta balsu vairākuma noteikšanai tika paredzētas divas metodes: jauna balsu vērtēšanas sistēma, kas radīta, pārveidojot iepriekšējo sistēmu, vai divkārtšā vairākuma – balsu un iedzīvotāju skaita – piemērošana, ko ierosināja Komisija un atbalstīja Parlaments. SVK izvēlējās pirmo variantu. Tika palielināts visām dalībvalstīm piešķirto balsu skaits, bet visapdzīvotāko dalībvalstu īpatsvars tika samazināts: pēc 10 jauno dalībvalstu pievienošanās no agrākajiem 55 % balsu tas ir samazinājies līdz 45 %, bet 2007. gada 1. janvārī – līdz 44,5 %. Tādēļ tika ieviests demogrāfiskais “drošības tīkls”, proti, dalībvalsts var pieprasīt pārbaudīt, vai kvalificētais balsu vairākums veido vismaz 62 % no kopējā Eiropas Savienības iedzīvotāju skaita. Ja tā nebūtu, lēmumu nepieņemtu.

2. Eiropas Komisija

a. Sastāvs

Kopš 2005. gada Komisijā no katras dalībvalsts ir viens komisārs. Padomei ir pilnvaras ar vienprātīgu lēmumu noteikt komisāru skaitu un rotācijas sistēmas kārtību ar nosacījumu, ka katrā Komisijā tiek ņemtas vērā dalībvalstu demogrāfiskās un ģeogrāfiskās iezīmes.

b. Iekšējā organizācija

Ar Nicas līgumu Komisijas priekšsēdētājam tika piešķirtas pilnvaras uzticēt komisāriem atbildības jomas un savu pilnvaru laikā pārdalīt tās, kā arī izvēlēties priekšsēdētāja vietniekus un noteikt to skaitu.

3. Eiropas Parlaments

a. Sastāvs

Ar Amsterdamas līgumu noteica, ka Eiropas Parlamentā nedrīkst būt vairāk par 700 deputātiem. Ņemot vērā paplašināšanos, Eiropadomes dalībnieki Nicā uzskatīja par vajadzīgu pārskatīt katras dalībvalsts EP deputātu skaitu. Arī jaunā Parlamenta struktūra ir izveidota tā, lai līdzsvarotu mainīto balsu sadalījumu Padomē. Tādējādi tika noteikts, ka maksimālais deputātu vietu skaits Eiropas Parlamentā ir 732 deputāti.

b. Pilnvaras

Eiropas Parlamentam, tāpat kā Padomei, Komisijai un dalībvalstīm, tika piešķirtas pilnvaras juridiski apstrīdēt Padomes, Komisijas vai Eiropas Centrālās bankas rīcību, pamatojoties uz kompetences trūkumu, procedūras pamatprasību pārkāpšanu, Līguma vai jebkuru uz tā piemērošanu attiecināmu tiesību normu pārkāpšanu vai pilnvaru ļaunprātīgu izmantošanu.

Pēc Komisijas ierosinājuma 191. pants tika pārveidots par Parlamenta darbības juridisko pamatu, ļaujot ar koplēmuma procedūru pieņemt noteikumus, kas reglamentē politiskās partijas Eiropas līmenī, un noteikumus par to finansēšanu.

Parlamenta pilnvaras tika palielinātas, nedaudz paplašinot koplēmuma procedūras jomu un nosakot, ka Parlaments dod piekrišanu ciešākai sadarbībai jomās, uz kurām attiecas koplēmuma procedūra. Turklāt Parlamenta atzinums ir jālūdz arī gadījumos, kad Padome paziņo par nopietniem pamattiesību pārkāpumu draudiem kādā dalībvalstī.

4. Tiesu sistēmas reforma

a. Eiropas Savienības Tiesa

ES Tiesai tika piešķirta iespēja sanākt vairākos atšķirīgos veidos: tā var sanākt palātās (ar trim vai pieciem tiesnešiem), virspalātā (ar 11 tiesnešiem) vai Tiesas plēnumā. Padome ar vienprātīgu lēmumu var palielināt ģenerālvokātu skaitu. ES Tiesa saglabā jurisdikciju jautājumos, kas iesniegti prejudiciāla nolēmuma pieņemšanai, bet lietas, kas nav paredzētas EK līguma 225. pantā, tā saskaņā ar Statūtiem var nodot Pirmās instances tiesai.

b. Vispārējā tiesa

Vispārējās tiesas (pirms Lisabonas līguma stāšanās spēkā 2009. gada 1. decembrī – Pirmās instances tiesas) pilnvaras tika palielinātas, lai aptvertu noteiktas prejudiciālo nolēmumu kategorijas. Tiesas palātas ir iespējams veidot ar vienprātīgu Padomes lēmumu. Visi šie darbības noteikumi, jo īpaši Tiesas pilnvaras, turpmāk tika noteikti tieši Līgumā.

5. Likumdošanas procedūras

Lai gan daudzās jaunās politikas jomās un pasākumos (27) tagad bija nepieciešams kvalificēts balsu vairākums Padomē, koplēmuma procedūra tika paplašināta tikai, lai aptvertu dažas mazāk svarīgas jomas (bijušais EK līguma 13., 62., 63., 65., 157., 159. un 191. pants); jautājumiem, uz kuriem attiecās bijušais 161. pants, tagad bija vajadzīga piekrišana.

6. Ciešāka sadarbība

Tāpat kā Amsterdamas līgumā, arī Nicas līgumā ir vispārīgi noteikumi, kas attiecas uz visām ciešākas sadarbības jomām, un attiecīgajam pīlāram piemērojami konkrēti noteikumi. Amsterdamas līgumā ciešāka sadarbība bija paredzēta tikai pirmā un trešā pīlāra jomās, savukārt Nicas līgumā tā tika paredzēta visu trīs pīlāru jomās.

Ar Nicas līgumu tika ieviestas citas turpmākas izmaiņas: vērsšanās Eiropas Padomē vairs nebija iespējama, un tika precizēts jēdziens “saprātīgs laikposms”. Parlamenta piekrišana tagad bija jāsaņem visās jomās, kur ciešāka sadarbība skar jautājumus, uz kuriem attiecas koplēmuma procedūra.

7. Pamattiesību aizsardzība

Līguma par Eiropas Savienību (LES) 7. pantu papildināja ar punktu, kas tiku piemērots gadījumos, kad nepārprotams pamattiesību pārkāpums faktiski nav noticis, bet pastāv “acīmredzami draudi”, ka tas var notikt. Padome, pieņemot lēmumu ar četru piektdaļu vairākuma locekļu atbalstu un saņēmusi Parlamenta piekrišanu, nosaka šādu draudu esamību un sniedz attiecīgajai dalībvalstij piemērotus ieteikumus. Tika pasludināta Eiropas Savienības Pamattiesību harta bez saistoša spēka.

D. Eiropas Parlamenta loma

Līdzīgi kā iepriekšējās starpvaldību konferencēs Eiropas Parlaments bija aktīvi iesaistīts 2000. gada SVK sagatavošanā. Tas sniedza atzinumus par konferences paredzēto darba kārtību, norisi un mērķiem^[1]. Parlaments pauda viedokli arī par Pamattiesību hartas būtību un tiesisko ietekmi. Parlaments pieprasīja, lai nākamā SVK tiktu īstenota kā pārredzams process, kurā iesaistīti Eiropas Parlamenta un valstu parlamentu deputāti, kā arī Komisijas pārstāvji un kurā savu ieguldījumu sniedz sabiedrība. Tā rezultātā būtu jāizstrādā konstitūcijas tipa dokuments.

KONVENTS PAR EIROPAS NĀKOTNI

A. Principi un mērķi

Saskaņā ar Nicas līgumam pievienoto Deklarāciju Nr. 23 Eiropadome Lākenes sanāsmē 2001. gada 14. un 15. decembrī nolēma sasaukt Konventu, pulcinot galvenās iesaistītās puses uz debatēm par Eiropas Savienības nākotni. Konventa mērķi bija sagatavot nākamo SVK pēc iespējas pārredzamākā veidā un pievērsties četriem galvenajiem ar ES turpmāko attīstību saistītajiem jautājumiem: labākai kompetenču sadalei; ES rīcības instrumentu vienkāršošanai; lielākai demokrātijai, pārredzamībai un efektivitātei; kā arī Konstitūcijas projekta sagatavošanai Eiropas pilsoņiem.

B. Organizācija

Konventu veidoja priekšsēdētājs *Valéry Giscard D'Estaing*, divi priekšsēdētāja vietnieki *Guiliano Amato* un *Jean-Luc Dehaene*, 15 dalībvalstu valdību vai valstu vadītāju pārstāvji, 30 dalībvalstu parlamentu deputāti (pa diviem no katras dalībvalsts), 16 Eiropas Parlamenta deputāti un divi Komisijas locekļi. Arī kandidātvalstis varēja piedalīties debatēs ar vienlīdzīgiem nosacījumiem, bet nevarēja likt šķēršļus dalībvalstu starpā panāktai vienprātībai. Līdz ar to Konventā pavisam iesaistījās 105 dalībnieki.

Papildus priekšsēdētājam un priekšsēdētāja vietniekiem prezidijā bija deviņi Konventa dalībnieki, kā arī pieaicinātais pārstāvis, ko līdzdalībai izvēlējās pieteikuma iesniedzējas valstis. Prezidijs bija Konventa virzošais spēks un nodrošināja pamatu tā darbam.

C. Iznākums

Konventa darbs^[2] sastāvēja no: "uzklaustīšanas posma", kurā tas centās apzināt dalībvalstu un Eiropas pilsoņu cerības un vajadzības; pausto ideju analīzes posma un ieteikumu sagatavošanas posma, kurā tika izmantoti analīzes rezultāti. 2002. gada beigās 11 darba grupas iepazīstināja Konventu ar saviem atzinumiem. Turpinot darbu, 2003. gada pirmajā pusē Konvents sagatavoja un apsprieda dokumentu, kas kļuva par projektu Līgumam par Konstitūciju Eiropai^[3].

---

[1]Eiropas Parlamenta 2001. gada 31. maija rezolūcija par Nicas līgumu un Eiropas Savienības nākotni ([OV C 47 E, 21.2.2002., 108. lpp.](#)).

Eiropas Parlamenta 1999. gada 18. novembra rezolūcija par gatavojamos Līgumu reformai un nākamajai starpvaldību konferencei ([OV C 189, 7.7.2000., 222. lpp.](#)).

[2]<https://www.europarl.europa.eu/comparl/conv/default.htm>

[3]Līgums par Konstitūciju Eiropai ([OV C 310, 16.12.2004., 1. lpp.](#)).

Eiropadomes Saloniku sanāsmē 2003. gada 20. jūnijā tika iesniegta līguma I daļa (principi un iestādes, 59 panti) un II daļa (Pamattiesību harta, 54 panti). Itālijas prezidentūrai 2003. gada 18. jūlijā tika iesniegta III daļa (politika, 338 panti) un IV daļa (nobeiguma noteikumi, 10 panti). Eiropadome pieņēma šo dokumentu 2004. gada 18. jūnijā. Lai gan tajā tika izdarīti vairāki grozījumi, Konventa sagatavotā projekta pamatstruktūra tika saglabāta. Parlaments Līgumu apstiprināja^[4], bet Francija (2005. gada 29. maijā) un Nīderlande (2005. gada 1. jūnijā) savu valstu referendumos to noraidīja. Pēc negatīvajiem referendumu rezultātiem Francijā un Nīderlandē Līguma par Konstitūciju Eiropai ratifikācijas process netika pabeigts.

D. Eiropas Parlamenta loma

Lielākā daļa novērotāju uzskatīja, ka EP deputātu ietekmei bija izšķiroša nozīme Konventa darbā. Pateicoties vairākiem aspektiem, piemēram, EP deputātu pieredzei veikt sarunas starptautiskā līmenī un tam, ka Konventa darbība norisinājās Parlamenta telpās, EP deputāti varēja būtiski ietekmēt debates un Konventa darbības rezultātus. Turklāt viņi aktīvi sniedza ieguldījumu, veidojot EP un dalībvalstu parlamentu deputātu politiskās apvienības. Parlamentam izdevās sasniegt ievērojamu skaitu sākotnēji noteikto mērķu. Vairākums šo mērķu tika iekļauti Lisabonas līgumā.

Ina Sokolska
11/2020

---

[4]Eiropas Parlamenta rezolūcija par Līgumu par Konstitūciju Eiropai ([OV C 247 E, 6.10.2005., 88. lpp.](#)).

